

- Ἐγεννήθη τὸν 24 Ἰουλίου
1876.
- Ἐνυψφεύθη τὸν 28 Σεπτεμ-
βρίου 1896: καὶ . . .
- Ἀπέθανε τὸν 2 Ὁκτωβρίου
1896.

τητα πόθου καὶ αἰσθήματος, ἀναριθμῆτα χρυσόφτερα παρθενικὰ δηνειρα... Δὲν ἔχει καμμίαν ἴστοριαν. "Οὖτις τὴν ἴστοριαν τοῦ γραμμένη ἐπάνω εἰς τὸ πρόσωπόν της· καὶ οἱ μὲν καὶ οἱ δὲ τὴν ἀνεγίνωσκον ἔκει:

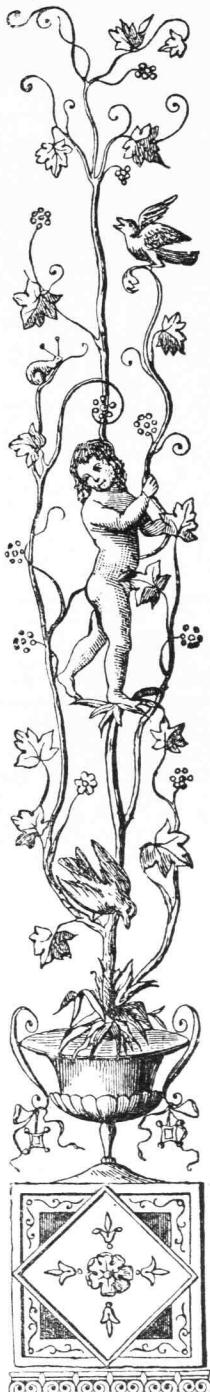
"Ωμορφος κόδυος, ήθικός, ἄγγελικά πλαδυμένος

Τὰ ἄνθη καὶ αἱ καλλιτεχνικαὶ ψυχαὶ δὲν ἔχουσιν ἴστοριαν. Ὡς αὐτά, γεννῶνται ὑπὸ τὰ γλυκέα τοῦ ἡλίου μειδιάματα καὶ ἀναπτύσσονται ως ἔκεινα ὑπὸ τὰς δροσοδόλους σταγόνας τῆς πρωΐας τῆς ζωῆς. Ποίαν ἴστοριαν δύναται νὰ ἔχῃ ἐν ὅδον κοπέν, ποίαν ἴστοριαν δύναται νὰ ἔχῃ μία δύσασα χρυσᾶν ἀκτίς; Τίνα ἴστοριαν ἔχει η λευκοπέταλος ἀμυγδαλῆ η μόδις ἀνθοῦσα καὶ ἔξανθοῦσα ὑπὸ τὴν χιόνα τοῦ Φεβρουαρίου;

Ίδοις πόσον περιεργον κράτος ἄτομά τινα ἔξασκούσιν ἐπὶ τῶν ψυχῶν. Ὄλόκληρος η καρδία πληροῦται ἐξ αὐτῶν καὶ εἰς τὴν ἀπώλειάν των τὸ κενόν, ὅπερ ἀφίνουσιν διπιθέν των, πλημμυρεῖ μὲ δάκρυα... **Ἡ Μπεττίνα Παππαγεωργίου** ὑπῆρχε μία τῶν φωτοβόλων ἐκείνων μιορφῶν, αἴτιες ἡμια σβεσθώσιν, οἱ δψθαλιοὶ αἰσθάνονται περὶ αὐτοὺς τὸ σκότος. Ψυχὴ ἀγγέλου εἰς κάλυκα ἵου, ἀρμονία ἀρώματος καὶ ἄνθους καὶ φωτός. Ἡ παρουσία της ἐνεθουσίαζεν, η ἀνάμνησίς της ἐγοίτευε, τὸ ὄνομά της ἥλεκτοιζεν. Οἱ καθημερινοὶ μουσικοὶ πόνοι της δὲν ἐσκόρπιζον ποτὲ τὰ ὄρδα ἀπὸ τὸ πρόσωπόν της, καὶ ἔκεινοι οἱ δψθαλιοὶ οἱ κυλιόμενοι μέσα εἰς ὥκεανὸν ἀγνῆς ἀγάπης, εἶχον πάντοτε δάκρυα συγκινήσεως, ἐκδηλώσεις ἐνδοιμύχου ἀγαλλιάσεως δι' ὅλους τοὺς

δυστυχεῖς τοῦ κόδμου . . . Εἰς τὸ πνεῦμα ὥλων, ὅσοι τὴν ἐλάτρευον,
ἡ μορφὴ τῆς συνεχέετο μετὰ τῶν δνείρων, ὡς φαντασιώδης φαντα-
σμαγορία, ὡς ἡδεῖα δρπασία, ὡς ἀποιχούμενη ἀρμονία, τῶν ὅποιων οἱ
ῆχοι, αἱ εἰκόνες, μετέδιδον εἰς τὴν ψυχὴν κύματα φωτός. Καὶ τώρα

άκομη ποῦ τὴν ζωγραφίζω μὲ δὲν τὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς μου, νομίζω, ὅτι τὴν βλέπω καθημένην ἐπὶ τῆς ἔδρας, μὲ τὰ πάλλευκα λεπτὰ δάκτυλά της τεθειμένα ἐπὶ τῶν λευκῶν πλάκητων τοῦ κλειδοκυμάδου, τὴν ἀναπολῶ ἐν γαλνιαίᾳ εὐφροσύνῃ, καταθέλγουσαν τὸ βλέμμα, ὅπόταν τοῦτο προσπλωμένον ἐπὶ τῶν ἡδυπαθῶν κινήσεών της, τὴν ἔβλεπε θαυμασίως ἐκτελοῦνταν συμφωνίαν μεγάλου μουσικογοῦ, καὶ δίδουσαν ψυχὴν εἰς τὸ νεκρόν ἐκεῖνο δργανον, δι' οὐ συνεκίνει μέχρι δακρύων τοὺς αἰσθανομένους βαθύτερον τὴν Μουσικήν, καὶ ἀνύψου εἰς τὰς πτέρυγας τῆς ἀρμονίας της τὰς ψυχὰς τῶν ἀκροατῶν της, εἰς κόδσους ἄλλους, ὅπου ἡδύναντο, φεύγοντες τὴν καθημερινήν πεζότητα, ν' ἀπολαύσωσι τὰ θέλητρα, ἄτινα διανοίγει ἢ καλλιτεχνία...

Ἡ Μπεττίνα Παππαγεωργίου ἀνεφάνη ἐνωρὶς εὔελπις λειτουργὸς τῶν Μουσῶν, μία ἐκ τῶν διαπρεπεστέρων συγχρόνων καλλιτεχνίδων. Μόνη, ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῆς ἐμπνεύσεως της, μόνον πλοῦτον ἔχουσα τὸ δαιμόνιον τοῦ καλλιτεχνικοῦ της ταλάντου, ἀπεφάσισε νὰ σταδιοδρόμηῃ, νὰ διακριθῇ, νὰ ἐπιπλέύῃ, καὶ τὸ κατώρθωσεν, οὐχὶ ὑπόσκαζουσα διὰ βαθμαίων βημάτων, ἀλλὰ δι' ἐνός καὶ μόνον ἄλματος. Πνεῦμα μουσικόν, νοῦς θετικώτατος, μὲ ψυχὴν γυναικείας ἀδρότητος καὶ αἰσθητικῶν τρυφερωτάτων. Ἰδεώδην καὶ πόθοι καὶ πῦρ ἄσθετον τὴν ὕθησαν, τὴν ἐνέπνευσαν, τὴν ἡνάγκασαν μὲ πᾶσαν θυσίαν νὰ φανῆ χρήσιμος εἰς τὸν τόπον της. Εἰργάσθη διὰ νὰ ἀναφανῇ αὐτή, ἀλλ' εἰργάσθη συγχρόνως, διότι ἥσθάνετο τὸν ἑαυτὸν της εὐρύκοσμενον εἰς θέσιν νὰ κάμη κάτι τι θετικόν, σπουδαῖον, καλὸν εἰς τὴν Πατρίδα της. Διὰ τοῦτο ἀπὸ τῆς πρώτης ἀρχῆς τοῦ καλλιτεχνικοῦ της σταδίου, θεότης καὶ ἐμπνευσίς διὰ τὴν Μπεττίναν ὑπῆρξεν ἡ Τέχνη. Εἰς τὰς ἀγκάλας αὐτῆς ἐμορφώθη, ἀνεπτύχθη, συνεκίνησε, κατάγαγε νίκας, ἐπορίσθη τὴν ἀγνοτέραν λατρείαν καὶ εἰς τοὺς κόλπους αὐτῆς προσδεδέχθη τὴν ἐμπνευσίν. Ἐπάλαισεν ἐν τῷ βίῳ, νικῶδα διὰ τοῦ κραταιοτέρου ὅπλου τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως, τῆς θελήσεως καὶ τῆς ἐργασίας, τὰ ἀπναῆ κτυπήματα, ἄτινα συνήντησεν εἰς τὰ πρώτα βήματα τῆς ζωῆς, ἐνῷ ἐν τοῖς ἐγκάτοις τῆς ψυχῆς της ἐθάπτοντο πλέον τὰ ἡδυπαθή ὄράματα τῆς οἰκογενειακῆς ἑστίας, τῶν ἀγαθῶν τοῦ πατρικοῦ οἴκου, καὶ ἡ ἀπόφασις, τέλειον γνώρισμα τοῦ χαρακτῆρός της, κατέστελλε πάντα ἐνδοιασμόν, ὅπως αὐτὴ προχωρήσῃ, ὅπου ἡ καλλιτεχνικὴ φύσις αὐτῆς τὴν εἶχε προορίσει. Κόρη ἀποκλειστικῶς τῆς οἰκογενειάς καὶ τοῦ σπουδαστηρίου της, σπουδαστηρίου τοῦ περιέκλειεν ὄλοκληρον Μουσικὴν Βιβλιοθήκην, διπνεκῶς μελετῶσα καὶ ἐργαζομένην, διεπλάσθη μία ὑπαρξίας τὴν ὅποιαν δὲν θὰ εἴη τοῦ κανείς, ἵσως σήμερον, ὅσον καὶ ἀν ἀνακινήσῃ τὸν ἀδρὸν κόσμον τῆς κοινωνίας μας... Οὕτω τάχιστα οἱ στέφανοι τῆς δόξης ἔστεφον τὴν ὁραίαν κεφαλὴν της, ἡ δοκιμασία της ἔταυτίζετο μὲ τὸν θριάμβον της καὶ τὸ τολμηρὸν βούλευμα ἐπληρώμα...

... Αὐταὶ εἶναι αἱ χρυσαῖ σελίδες τῆς ιστορίας τῶν προόδων της, σκορπισμέναι τῷρα ὥστα φύλλα μαδημένα ὁρδου ἐπάνω εἰς τὸν καλλιτεχνικὸν τάφον

της, ὃν ἀνήγειρεν ἢ στοργὴ τοῦ θηροῦντος τὴν στέροσίν της συζύγου, καὶ τὸ ἄπονον χῶμα τοῦ ὅποιου δροσίζει κάθε ἡμέραν τὸ ἀστερευτὸν δάκρυ πολυπαθεστάτης μυτρός.

... Τὴν ἐνθυμοῦμαι πέντε, δέκα, δεκαπέντε Ἀπριλίων παιδίσκην. Τὰ ξανθὰ μαλλιά της ἐκυμάτιζον χυμένα εἰς τοὺς ώμους της καὶ ἔκπαλον τὸ παρθενικόν της καλλός νητινοβόλει εἰς τὰ ἄρδα χαρακτηριστικά της, ἔξοχως ὥριμοσμένα εἰς τὴν νεανικὴν αὐτῆς ἀνθρώπητην. Ἐνσάρκωσίς ωραίστητος, ζωῆς μαγικῆς. Φυσικὸν καλλιτέχνημα, τὸ ὅποιον οὐδεὶς χρωστήρος θὰ πούντηται νὰ παριστήσῃ. Ἔνεφανίζετο κάπου, εἰς τὸν δρόμον, εἰς τὸν περίπατον, εἰς μίαν γωνίαν, εἰς ἓν τόπον, ὅπουδηποτε, καὶ φῶς ἀνέτελλε. Τί θέλει κανεὶς περισσότερον δχὶ διὰ νὰ γράψῃ ἀλλὰ διὰ νὰ ψάλῃ τὴν ἴστοριαν μᾶς τοσοῦτον ωραίας ζωῆς, τὴν ὅποιαν ἔχοντασαν τόσαι καλλιτεχνικαὶ ἀκτῖνες καὶ ἡνὶ παρηκολούθησε τόσον ἑνωρίς ἐν αἰώνιον ἐπιφώνημα θαυμασμοῦ, δεσμεύον τὸ βλέμμα εἰς ἐντύπωσιν καὶ εἰς ὁρμαζμόν;

Ἡτο ωραία ὁς ὄντειρον καὶ ωραία ὁς ὄντειρον διέρχευσεν ἢ ζωὴ της. Ἡ ζωής τῆς εἶχε χαρίδει ἀθέοντας ὅλα τὰ δῶρά της, ἢ δὲ πραγματικῶς γόνσα χάρις της προσδέδιεν εἰς τὴν θέλγουσαν φυσικὴν εἰκόνα της ζωηράν τὴν ἐντύπωσιν, ἥν ἀφίνει ἐν ἔξοχως ὡριαῖον πλάσμα, εἰς τὴν φωτοβόλον φυσιογνωμίαν τοῦ ὅποιου χαρίζει ἢ ζωὴ διαρκῆ τὴν ἐκφράσιν τῆς ὑδάτητος καὶ διαφυλάσσει ἀμετάβλητον τὸ φυσικὸν κάλλος...

"Οσα καὶ ἀν ἀνεγράφοντο, δὲν θὰ ἡγούνται, ἵνα' ἀποκαλύψωσι τελείως τὸν χαρακτῆρα τῆς γλυκυτάτης καλλιτέχνιδος καὶ ὑπὸ τὴν ἐποψίην τῶν φιλανθρωπικῶν αὐτῆς αἰσθημάτων καὶ ὑπὸ τὴν πλέον συμπαθεστέραν καὶ εὐμενεστέραν μορφήν αὐτῆς, τῆς ἀληθοῦς καὶ αἰσθηματικωταί της. Ἐλλανινοίς ιδού, τῆς ἐμπνεούμένης ὑπὸ τῶν αἰσθημάτων ἐκείνων, ἀτίνα φαθέως δονούσι πᾶσαν φιλέντερπλαγχνον καὶ πονετικὸν καρδίαν. Ποσάκις δὲν τὴν εἶδον μὲν δάκρυαν ἐνθουσιασμοῦ καὶ εὐχάρις φιλοστοργίας προπέμπουσαν ἀτυχῆ υπαρξίαν, ἢ διὰ τῶν παρηγόρων λόγων, οἵτινες μετέτρεπον εἰς μειδίαμα τὴν ἐξ ὅδύνης σύσπασιν τῶν χειλέων, τὸν ἐκ τῆς θλίψεως μορφασμόν, διαχύνουσαν, δὲν εἰξεύρω ποίαν ἀπαλήν θωπείαν εἰς τὴν καρδίαν καὶ δρόσον εἰς τὸ πνεῦμά τοῦ πυρπολούμενον ὑπὸ τοῦ πυρετοῦ τῆς συμφορᾶς. Γνήσιος χαρακτῆρος καλωσύνης καλιτέχνου ἐκ τῶν σπανιωτάτων . . .

... Τοιοῦτον ἀγνόν, ἀθῶν, ἡμέρον, γελαστόν, ἐπίχαρι, ἀνοιχτόκαρδον ποίημα διέκοψεν αἴψηνς ἐν πλήρει ἀκμῇ καὶ νεότητι, σκαιῶς, ἢ ἀνεξιλέωτος Μοῖρα, μὲ θάνατον ἀρρήτως σπαρακτικόν, ἀποτελοῦντα τὴν δραματικότατην τῶν ἀντιθέσιν, πρός τον ὑδάτητα διαρχέοντα βίον της. Τὸ Σάββατον ἥνωνον αὐτήν, νύμφην περικαλλεστάτην, οἱ δεσμοὶ τοῦ Υμεναίου καὶ τοῦ αἰσθημάτος πρός τὸν κ. Παππαγεωργίου, καὶ τὴν Τετάρτην μὲν δακρυθρέκτους ὀφθαλμούς, ἀπεδίδετο εἰς τὴν γῆν, εἰς τὴν αἰώνιαν ὑπνώσιν, εἰς τὴν διαρκῆ γαλήνην τῶν νεκρῶν, ὅπου εὑρίσκει πλέον διὰ τοῦ ὅτι δύνειρεύθη ἐν τῇ γῇ, ὅσεις ἀναγνωρίζουσα τὴν μεγάλον ἀλήθειαν, ὅτι ἡ προσδοκία τῆς ζωῆς ὀλόκληρος συγκεντροῦται εἰς μόνην τὴν ἡρεμίαν τοῦ τάφου . . . Μόλις ἐπορθθασεν ὑπὸ τὴν μαγείαν τριημέρου εὐτυχίας νὰ ἡσυχάσῃ εἰς τὸ πνεῦμά της ἢ ιδέα τοῦ εὐδαίμονος καὶ ἀνωδύνου βίου, ὃν, ἐν τῷ ἐπόθησεν ἐν τῇ ζωῇ, μόλις ὑδυνήθη νὰ ὄντειρευθῇ ἡ ψυχὴ της καὶ αἱ λαμπάδες τοῦ γάμου της, αἵτινες κατηγάδαν τὰ εἴκοσι ἑταν της εἰς τὸ πλευρὸν συζύγου λατρευτοῦ δὲν εἶχον σβύσει ἀκόμη, ἀνήφθησαν πάλιν διὰ νὰ φέρουν νεκραν τὴν λευκότεπλον τῶν Ἀθηνῶν κόρων εἰς τὸ μνῆμα, μὲ τὴν λευκὴν νυμφικὴν ἐσθῆτα καὶ τὸ ἀγνὸν λουλοῦδι τῆς πορταλλιᾶς εἰς τὸ ωχόδον μέτωπον, τὴν ζηλευτὴν νύμφην . . .

Πᾶσα ἡ δύναμις ἀκμαίας ποιήσεως ἐλέγειαικῆς, μόλις θὰ ἡρκει νὰ ἐρμηνεύσῃ τὸν στεναγμὸν τῆς ὅδύνης, ἐκεῖ, ἔνθα ἡ συμφορᾶ εἶναι ἀνωτέρα τῆς ἀδένεοῦς ἀντοχῆς, ἥν ἡ ἀνθρωπίνη καρδία ἀντιτάσσει κατὰ τῶν κεραυνῶν τοῦ περιφωμένου. Τίποτε δὲν δύναται νὰ τὴν γλυκάνη, ἐν τῷ μόνον τὰ δάκρυα ἀναμιγνύονται εἰς κοινὸν ὁμοίωμα θλίψεως,

νεκρικῆς σιωπῆς, βωδοῦ πόνου. Διὰ τὴν αἰθερόπλαστον καλλιτέχνιδα, τὴν δποίαν πρὸ ἐνός ἔτους ἀπεκαιρετίσαμεν παρθένον δνειρωδῶς βαίνουσαν εἰς τὸν δρόμον τῆς εὐδαιμονίας, καὶ ἀπὸ τῆς δποίας σῆμερον μᾶς χωρίζει ἐκφρών τῆς μοίρας πλάνη, πᾶσα λέξις καὶ ἡ γλυκυτέρα καὶ ἡ πλέον ἀδροεπής, ἀποβαίνει τραχεῖα, εἶναι σκληρά . . .

Δὲ ν ζῆ, ἀ πέθανεν εἶναι νεκρῷ ἡ Μπεττίνα. Τί φράσεις βαρεῖαι ὡς μόδηνδος διὰ ὑπαρξίν τοιαύτην. Τὴν στεγάζει διὰ παντὸς πλέον δ ἀττικός οὐρανὸς ἐκ τῆς λάμψεως τοῦ δποίου εἶχε δανεισθῆ τὴν γλαυκήν τῶν δφθαλμῶν της φωταύγειαν. Θνητοὶ ἀξιοῦντες προπετῶς νά ἐμβατεύσωσιν εἰς τὰ βουλεύματα τοῦ Θεοῦ, ἀδυνατοῦσι μόνον νά εὔρωσιν νέφη τόσον ἀραχνοῦφη καὶ τόσον γλυκά χρωματισμένα, διὰ νά ἀπλώσουν ἐπὶ τοῦ καλλιτεύκου τῆς ὥραίας παρθένου σῶματος. Α πέθανεν ἡ Μπεττίνα. Αὐτὴν εἶναι ἡ ἀνοικτίζουσα ἀλήθεια, καὶ εἰς μίαν μόνην λέξιν συνοψίζεται δλόκληρος ἡ ἴδιορια της! Ποία γλωσσα, ποῖος ποτὲ λόγος εἶναι τόσον πλαστικός καὶ ἐνταυτῷ τόσον μουσικός, ὅστε νά ύποτωσθε τὸν πόνον τῶν ἐπιζώντων, ὅταν ἡ καρδία ὑφίσταται βαθεῖς κλυδωνισμούς, ὅταν παρέρχεται αἴφνης ἀφ' ήμων ἀνεπιστρεπτεί ύπαρξις ἐγκλείσουσα ὅλων ὄμοιού τῶν ἀγθέων τὰ ἀρώματα καὶ πλασμένη μὲ δλῶν ὄμοιού τῶν ἀγγέλων τὰ μειδιάματα;

Ἡ Μπεττίνα κατ' ἔξοχὴν ἡγάπησε καὶ ἐλάτρευσε τὸν Chopin, εἰς τὴν μελέτην καὶ ἑκτέλεσιν τῶν ἔργων τοῦ δποίου ἔξαιρετικῶς ἡδονῇσθη καὶ μετ' ἀπαραμίλλου ἀφοιδιώσεως κατέγεινε, καὶ τὴν πρὸ διὰ μουσικῆν τοῦ διασήμου καλλιτέχνου προτίμησε της, ἐπρόθιθασε νά ἐκδηλώσῃ πέντε ὑμέρας πρὸ τοῦ ἀπιστεύτου θανάτου της. Θά ἐνθυμοῦμαι πάντοτε τὴν ἑσπέραν ἐκείνην,— παραμονὴν ἀκριβῶς τοῦ γάμου της—καθ' ἦν ἐπὶ τοῦ κλειδοκυμάτου της παίζουσα τὴν Marche Funébre, ἐκλειστή τελευταίαν φορὰν τὰ μουσικά της βιδία, ἐκφράζουσα τὴν εὐχήν, ὅπως τοῦθιβερὸν ἄδμα αὐτό, δρόσην ἀνακρούη περιπαθέστατα, ἑκτελεσθῆ κατὰ τὴν ὑμέραν τῆς ταφῆς της. Καὶ ἡ τελευταία εὐχὴ τῆς ἀτυχοῦς καλλιτέχνιδος, ὑπῆρξε ποιητική, ὅπως ὅλος ὁ βίος της, δ ἀφιερωθεὶς εἰς τὴν λατρείαν τῶν εὐγενεστέρων ἰδανικῶν, βίος εἰς τὸν δποίον είχεν ἐμψυχωθῆ ὅλη τῆς Τέχνης καὶ τῆς Μουσικῆς ἡ ψυχή. Γνωρίζων, ὅτι η Βιτιστήμη τὴν είχε πρὸ πολλοῦ διαγράψη ἐκ τῆς ζωῆς, ἐνθυμοῦμαι, ὅτι δύο τρία δάκρυα καθύγρανον τὰς παρειάς μου, ἐν φ ἡ ἀριστοτεχνίγις τὸ θετατὸν ἀπεκαιρέτα το μαγικὸν κλειδοκύματον της, οὐ ἡ τελευταία ἀπήχησης ἀλίκνιζε τὴν ψυχὴν μας, ἀποτέλλουσα τα πανύστατα ἐλαφρὰ κύματά της . . . Τὸ μουσικὸν αὐτὸ

μέρος περικοσμεῖ νῦν τὸν σταυρόν, ὅστις προστατεύει τὴν νεκρὰν κεφαλὴν της. Ὁ αἰώνιος πόνος ἀνεκτιμῆτο συζύγου, ἐκπληροῦντος τὴν τελευταίαν εὐχὴν της, ἀφιέρωσεν ἐπὶ τοῦ ὥραίου τάφου της τὸ παθητικότατον καὶ οἰονεὶ σύμβολον αὐτὸ τῆς ζωῆς της, ὅπερ θὰ παραμείνῃ ὡς τὸ ἀπλούστερον καὶ περιπαθέστερον ἐπιτύμβιον εἰς τὸν ψυχρὸν λιθὸν, ὅστις σκεπάζει τόσην νεότητα, τόσας προσδοκίας, τόσην ἀριστοτεχνικὴν ζωὴν, εἰς ἣν ἡ Ποίησις ἔχει τα ἀδαμάντινα δάκρυα της καὶ τὴν δποίαν ὀδηγήσεν δ θάνατος εἰς τὸν παντοτεινὸν κόδμον τῶν ὀνείρων, ἔχουσαν ἀκόμη τὰ νεκρωμένα χείλη της τὴν παρήγονον εύωδιαν τῶν πρώτων γαμπλίων φίλημάτων . . .

(Νοέμβριος 1897)

ΙΩΑΝΝΗΣ ΑΡΣΕΝΗΣ